

Olga Morozowa

Czarnomorski Uniwersytet Narodowy im. Petra Mohyły (Mikołajów, Ukraina)

Życie i działalność Wasyla Andrijowycza Stradomskiego (1831–1902)

Streszczenie: Artykuł obejmuje historię życia i działalności jednego z najwybitniejszych przedstawicieli rodu Stradomskich, znanego mikołajowskiego lekarza wojskowego, kolekcjonera, osobę publiczną – Wasyla Andrijowycza Stradomskiego. Autorka przedstawia mało znane aspekty biografii W. Stradomskiego, w tym informacje o rodzicach, wykształceniu, służbie i działalności społecznej Wasyla Andrijowycza. Szczególną uwagę zwraca się na pracę W. Stradomskiego jako lekarza wojskowego, jego udział w działaniach wojennych i odznaczenia. Zachowały się cenne rękopisy okrętowe, dzienniki medyczne W. Stradomskiego, w których lekarz szczegółowo opisywał przebieg chorób u pacjentów. Artykuł opisuje także rodzinę Wasyla Andrijowycza, hobby lekarza, w szczególności jego fascynację historią i archeologią oraz pasję kolekcjonerską.

Słowa kluczowe: Stradomscy, Wasyl A. Stradomski, medycyna, kolekcjonerstwo, obwód mikołajowski

Ród Stradomskich – to jedna z najbardziej znanych rodzin na Ukrainie, w szczególności w Mikołajowie. Jej korzenie sięgają średniowiecznej Polski. Wydała ona wiele wybitnych osobistości, które wniosły znaczący wkład w społeczno-gospodarczy i kulturalny rozwój ziem ukraińskich. Byli wśród nich znani lekarze, poeci, nauczyciele, duchowni.

Artykuł obejmuje historię życia i działalności jednego z najwybitniejszych przedstawicieli rodu Stradomskich, znanego mikołajowskiego lekarza wojskowego, kolekcjonera, osobę publiczną Wasyla Andrijowycza Stradomskiego. Autorka przedstawia mało znane aspekty biografii W. Stradomskiego, w tym informacje o rodzicach, wykształceniu, służbie i działalności społecznej Wasyla Andrijowycza. Szczególną uwagę poświęcono pracy W. Stradomskiego jako lekarza wojskowego, omawiając jego udział w działaniach wojennych i odznaczenia. Artykuł opisuje także rodzinę Wasyla Andrijowycza, hobby lekarza, w szczególności jego fascynację historią i archeologią oraz pasję kolekcjonerską.

Rodzina Stradomskich cieszy się zainteresowaniem naukowców, zarówno ukraińskich, jak i polskich. Znanym specjalistą w tej dziedzinie jest badaczka z Mikołajowa

Elena Ponomareva, szef naukowo-ekspozycyjnego działu Mikołajowskiego Muzeum Okręgowego. Na podstawie materiałów Państwowego Archiwum Obwodu Mikołajowskiego, Mikołajowskiego Muzeum Okręgowego, Mikołajowskiego Muzeum Sztuki im. W. Vereszczahina, a także w oparciu o materiały pochodzące z prasy lokalnej, literatury fachowej i wspomnień z XIX i początku XX w., opublikowała ona szereg artykułów poświęconych Wasilijowi Stradomskiemu i jego rodzinie¹. Postacią W. A. Stradomskiego interesują się także naukowcy z Czernihowa. Historyk Olha Geida² znalazła w zasobach Instytutu Rękopisów Narodowej Biblioteki im. W. Vernadskiego dokumenty pochodzące z osobistego archiwum ojca Wasyla Andrijowycza – Andrija Iwanowicza Stradomskiego. W gronie badaczy tego rodu jest również Aleksander Tarasenko³, który opracował pamiętniki Andrija Iwanowicza. Rodzinę Stradomskich badają także polscy koledzy, w szczególności Karolina Studnicka-Marjańczyk, która pracuje na Uniwersytecie Humanistyczno-Przyrodniczym im. Jana Długosza w Częstochowie.

Zbiór Stradomskich

Najwięcej materiałów na temat przedstawicieli rodziny Stradomskich znaleźć można w zbiorze Mikołajowskiego Archiwum Państwowego nr 448 „Wasyl Andrijowycz Stradomski (1831–1902) – starszy lekarz sądowy czarnomorskiej załogi morskiej” (25 teczek). Są w nim informacje o życiu Wasyla Andrijowycza Stradomskiego, wybitnego przedstawiciela rodziny, przedstawione przez jego syna Borysa Wasyliowicza. W zbiorze tym można znaleźć wypisy i świadectwa, dokumenty dotyczące nauki Wasyla Andrijowycza w mglińskiej szkole gubernialnej (prowincja Czernihowska), a także na Uniwersytecie w Kijowie. Znajdują się tam ponadto materiały dotyczące nadania mu tytułów i przyznania odznaczeń, pozwolenia na wyjazdy za granicę, nekrolog W. A. Stradomskiego i inne. Ponadto zbiór zawiera rękopisy artykułów medycznych dzienników okrętowych, w szczególności dziennika okrętowego prowadzonego przez Stradomskiego na parowcu „Tamań”, a także krótkie zapiski z działalności Towarzystwa Lekarzy Morskich miasta Mikołajowa za lata 1866–1867 i 1869–1870, artykuły W. Stradomskiego itp. Przedstawione dokumenty pokazują oficjalną i społeczną działalność Wasyla Andrijowycza, w tym przede wszystkim działalność w różnych towarzystwach medycznych

¹ Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевцы. Энциклопедический словарь*, Николаев 1999. – С. 317; Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания*, ред. А.К. Веденеева, Н.М. Гаркуша, Е.В. Пономарева, И.В. Гаврилов, И.В. Гаврилова, Николаев 2014, с. 167–199.

² О. Гейда, *Андрій Іванович Страдомський – маловідомий історик Чернігівщини*, „Сіверянський літопис”, 2003, № 5–6, с. 82–88.

³ О. Тарасенко, *Щоденник протоієрея Андрія Стардомського як джерело з історії Чернігівської єпархії*, „Сіверянський літопис” / <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/57283/05-Tarasenko.pdf?sequence=1>.

Mikołajowa. Są też jego listy prywatne, z których możemy poznać biografię jego ojca – Andrija Iwanowicza Stradomskiego. Zainteresowanie naukowców mogą wzbudzić rękopisy Wasyla Andrijowycza o historii nazwiska Stradomskich i godła „Prus”. Zbiór zapoznaje nas z sukcesami córki Wasyla Andrijowycza – Olgi Stradomskiej, uczennicy mikołajowskiego gimnazjum. Są w nim także informacje o przekazaniu przez B.W.Stradomskiego historycznych dokumentów do przechowania w muzeach miasta, w tym w Mikołajowskim Państwowym Muzeum Historyczno-Archeologicznym i archiwum starożytności przy seminarium duchownym w Czernihowie, o czym dowiadujemy się z korespondencji osobistej syna Wasyla Andrijowycza – Borysa Wasylowicza⁴.

Rodzina Wasyla Stradomskiego

Wasyl Andrijowycz Stradomski urodził się 1 stycznia 1831 r. w miasteczku Seme-niwka guberni czernihowskiej.

Jego ojciec, Andrij Iwanowicz Stradomski (1805–1878), pochodził z ziemi czernihowskiej (wieś Andrijiwka w guberni czernihowskiej). Pracował jako arcykapłan w soborze katedralnym w Czernihowie. Był nauczycielem prawa kościelnego w szkole czernihowskiej, członkiem Komisji do opisu okręgu oświatowego w guberni kijowskiej na Uniwersytecie św. Włodzimierza, współpracował z „Czernihowskimi Wido-mostiami”⁵. 30 kwietnia 1863 r. A. Stradomski został odznaczony Orderem św. Anny II i III stopnia, Orderem św. Włodzimierza IV stopnia za 35-letnią służbę jako kapłan. Za ostatnią nagrodę otrzymał szlachecki status dziedziczny. Dekretem Senatu z dniem 23 lutego 1876 r. został wprowadzony wraz z potomstwem do trzeciej części księgi rodziny szlacheckiej.

Andrij Iwanowycz był jednym z najbardziej wykształconych przedstawicieli duchowieństwa. Znał języki: łacinę, włoski, polski. Studiował botanikę, zebrał kompletny zielnik flory guberni czernihowskiej. Lubił astronomię, pszczelarstwo, zajmował się kwiatami, interesował się również archeologią. Jednak szczególnie ukochał rosyjską historię kościelną, zwłaszcza historię Kościoła ukraińskiego. Wiele informacji na ten temat opublikował w różnych czasopismach kościelnych, w szczególności w biografach biskupów czernihowskich. Jednak większość jego prac pozostała nieznaną i zachowała się w rękopisach⁶.

⁴ Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф. 448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судовой врач Черноморского флотского экипажа», оп. 1 (1844–1902), спр. 1 «Биография Страдомского Василия Андреевича, написанная его сыном Б.В. Страдомским, послужные списки и свидетельства», арк. 32.

⁵ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 12 «Документы родственников В.А.Страдомского» (1850–1902), арк. 19; ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр. 3 «Документы об учебе В.А.Страдомского в Киевском университете», (30.11.1851 – 4.04.1855), арк. 8.

⁶ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 12, арк. 19.

O innych członkach rodziny W. Stradomskiego wiemy niewiele. Wiadomo, że matka Wasyla Andrijowicza miała na imię Maria, bracia – Ivan (ur. 1833 r., student seminarium duchownego w Czernihowie), Wsewolod (ur. 1834 r., pracował w zarządzie duchownym w Mglinie), Grygory (ur. ok. 1847 r.), siostry: Jewłampia (ur. ok. 1841 r.), Ludmiła (ur. 1843 r.) i Paraskeva (ur. ok. 1846 r.)⁷.

Wykształcenie Wasyla Andrijowicza

30 listopada 1851 r. w wieku 20 lat Wasyl Stradomski wstąpił na Wydział Medyczny Uniwersytetu Kijowskiego św. Włodzimierza. Studiował teologię, zoologię, chemię, botanikę, fizykę, mineralogię, anatomię, farmakologię⁸.

Rodzina Stradomskich nie była zamożna (istnieją dowody, że Andrij Iwanowycz otrzymywał 260 rubli 45 kopiejek rocznie, mając na utrzymaniu żonę i siedmioro dzieci, miał też drewniany dom w wiosce Mglyn, a w jego domu rodzinnym we wsi Chorobryczy gospodarzem był jego brat)⁹, o czym świadczy list od Wasyla Andrijowicza do kijowskiego, wołyńskiego i podolskiego gubernatora generalnego, przełożonego kijowskiego okręgu akademickiego Dmytra Wasyliowicza Bibikowa, w sprawie możliwości przyznania mu zwolnienia z opłaty za naukę na uniwersytecie: „Nie mając środków, żeby ubiegać się o prawo do wysłuchania wykładów, wymaganych przez statut uniwersytecki czterdziestu rubli w srebrze rocznie, mam zaszczyt [...] prosić [...] o zwolnienie mnie z tego wkładu [...]”¹⁰. Wniosek został przyjęty, ale pod warunkiem, że w następnym semestrze (rok akademicki 1852) student zapłaci 20 rubli w srebrze. W odpowiedzi Wasyl Andrijowycz złożył petycję do kijowskiego, podolskiego i wołyńskiego gubernatora generalnego I. I. Wasylczykowa o zwolnienie z tej płatności, powołując się na ubóstwo ojca¹¹. Wniosek został przyjęty i Stradomski został przeniesiony do kategorii studentów, którzy studiowali na uniwersytecie na koszt uczelni¹².

4 kwietnia 1855 r. Wasyl Stradomski otrzymał dyplom lekarza¹³ i złożył „wydziałową przysięgę”: „Przyjmując z głęboką wdzięcznością prawa lekarza dane mi przez naukę i rozumiejąc znaczenie obowiązków przypisanych mi przez ten tytuł, składam przysięgę, że przez całe życie nie przyćmię klasy, do której teraz wchodzę. Przyrzekam w każdej chwili pomagać, zgodnie z moim najlepszym zrozumieniem, uciekającym się do mojej pomocy cierpiącym; przechowywać powierzone mi tajemnice rodzinne i nie używać mojego zaufania dla złych celów. Przyrzekam kontynuować naukę medyczną i przyczynić

⁷ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 3, арк. 8.

⁸ Ibidem, арк. 1–2.

⁹ Ibidem, арк. 9–9-зв.

¹⁰ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр.1, арк. 19-зв.

¹¹ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 3, арк. 5-зв.-6.

¹² Ibidem, арк. 6-зв.

¹³ Ibidem, арк. 25.

się do jej dobrobytu ze wszystkich moich sił, przekazując światu nauki wszystko, co odkryję. Przynoram nie angażować się w przygotowanie i sprzedaż tajnych środków. Przynoram być uczciwy wobec moich kolegów-lekarzy i nie obrażać ich godności; jednakże, jeśli będzie wymagała tego korzyść pacjenta, mówić będę prawdę bezpośrednio i bez obłudy. W ważnych przypadkach obiecuję skorzystać z porady lekarzy, którzy mają większą wiedzę i doświadczenie; kiedy sam zostanę wezwany na spotkanie, uczciwie oddam sprawiedliwość ich zasługom i wysiłkom”¹⁴.

Po ukończeniu uniwersytetu Wasyl Andrijowycz pracował jako młodszy lekarz sądowny załogi czarnomorskiej, miał rangę zewnętrznego doradcy, radcy stanu i tak dalej¹⁵. Przeszedł wojnę krymską. Otrzymał odznaczenia za udział w działaniach wojennych. 4 maja 1855 r. został oddelegowany do służby jako młodszy lekarz drugiej połowy (3 i 4 rot) czterołasztowego okrętu. 4 lipca 1855 r. przybył na służbę do Sewastopola. Podczas oblężenia miasta przez angielskich i francuskich żołnierzy został mianowany ordynatorem Sewastopolskiego Szpitala Morskiego. 1 września 1855 r. został powołany do drugiej odnogi linii obronnej miasta Sewastopol, położonej przy baterii michajłowskiej, a później w pobliżu baterii konstantinowskiej¹⁶. Po latach w swoich dziennikach W. Stradomski wielokrotnie wspominał wydarzenia ze swojej służby w Sewastopolu: „Energicznie zająłem się praktyką szpitalną w huku karabinów, wśród jęków rannych, kiedy zobaczyłem całą kałużę krwi [...] twardo podążyłem za podjętą pewnego dnia decyzją i nie pozostawiłem tego szlachetnego dążenia póki siły i umiejętności mogły służyć cierpiącym braciom”¹⁷.

26 marca 1856 r. Wasyl Andrijowycz został wysłany do wioski Duvanka, do tymczasowego wojskowo-lądowego szpitala Nr 4, gdzie odpowiadał za oddział tyfusowy. Atmosfera w szpitalu była przygnębiająca: „Oddział, którym kierowałem, składał się z 15–20 tatarskich chat, rozrzuconych w jednym rogu wioski. Trzeba było iść przez wąskie i brudne ulice, a następnie przechodzić przez ogrodzenia. To był prawdziwy labirynt, którego koniec był w rękach felczerów, prowadzących mnie z jednego oddziału do drugiego. Stan szpitala był rozpaczliwy. Pacjenci leżeli bezpośrednio na podłodze, na brudnych słomianych siennikach pełnych rojących się owadów, w brudnych starych ubraniach, ledwo przykryci kocami, a czasem własnymi płaszczami [...] Leki były przygotowane i rozdawane byle jak, albo wcale ich nie robiono z braku asystentów medycznych i służących. Smutno i gorzko było patrzeć na tych cierpiących, wyrwanych od matek, żon i dzieci, od wszystkiego, co jest drogim i bliskim sercu”¹⁸.

¹⁴ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 3, арк. 25 зв.

¹⁵ ДАМО, ф. 448, спр. 1, арк. 21, 37.

¹⁶ Ibidem, арк. 1–1-зв.

¹⁷ Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания*, ред. А.К. Веденева, Н.М. Гаркуша, Е.В. Пономарева, И.В. Гаврилов, И.В. Гаврилова, Николаев 2014, с. 168.

¹⁸ Ibidem, с. 170.

Skończyło się na tym, że tydzień po przybyciu do Duvanki sam lekarz zachorował na tyfus. 14 kwietnia 1856 r., w związku z zamknięciem szpitala w Duvance, został wysłany do tymczasowego wojskowego szpitala lądowego nr 3 do Belbeka, gdzie trafił nieprzytomny. W Belbeku po wyzdrowieniu Stradomski pozostał na służbie. 6 maja 1856 r., w związku z likwidacją szpitala w Belbeku, został oddelegowany do załogi 30-osobowego okrętu marynarki wojennej, która znajdowała się na tzw. Barteniowskich terenach (od nazwiska „dowódcy wszystkich drużyn morskich” admirała Barteniowa). 24 czerwca 1856 r. Wasyl Stradomski został mianowany ordynatorem w nowo utworzonym Sewastopolskim Szpitalu Morskim na michajłowskiej baterii w północnej części Sewastopola¹⁹.

Za „niestrudzoną pracę i zaangażowanie w przeprowadzaniu operacji i dbałość o rannych i kontuzjowanych” podczas kampanii krymskiej otrzymał srebrny medal św. Jerzego na wstążce za obronę Sewastopola (26.11.1855). Został także odznaczony orderem św. Stanisława 3 stopnia z mieczami (16.01.1856), a także medalem z jasnego brązu na wstążce św. Andrzeja „Na pamiątkę wojny 1853–1856 r.”²⁰.

Przez pewien czas W. A. Stradomski przebywał w zrujnowanym mieście. Z tego czasu zachowało się kilka wersji jego opowiadania o konwencjonalnym tytule *Dramatyzm w życiu lekarza*. Wydarzenia rozwijały się na tle powojennego Sewastopola: „W pierwszych dniach sierpnia 1856 roku Sewastopol był nadal smutnym widokiem. Ulice były całkowicie puste i głuche. Wiele z nich były wypełnionych barykadami lub ruinami sąsiednich domów. Odłamki bomb, rdzenie, blaszane pudełka, wielobarwne szmaty z mebli i mundurów żołnierzy leżały na każdym kroku. Trudno było chodzić z powodu dziur na środku ulic, które pozostały po wybuchających bombach. Niektóre z ocalałych domów były bardzo małe, pozostałe stanowiły osobliwy stos kamieni lub spalone, bez dachów, sufitów, okien i drzwi, ze smutkiem patrzyły na tę kupę, pozornie jakby były całe. Cała ludność miasta składała się z kilku francuskich oszustów, którzy budowali małe chaty z desek na Grafskim Nabrzeżu, na dawnej morskiej ulicy i handlowali w nich kiepskimi winami, równie kiepskimi przekąskami, a także z 30-osobowej załogi okrętu marynarki wojennej, która zajęła pozostawione przez garnizon francuski małe drewniane baraki na końcu ulicy Jekaterininskiej”²¹.

W. Stradomski nie pozostał zbyt długo w zniszczonym mieście. Już 4 marca 1858 r. został wezwany, by następnego dnia podjąć obowiązki na korwecie „Żubr” w Sewastopolu pod dowództwem kapitana porucznika Astapowa²². Według jego syna Borysa Wasylio-

¹⁹ ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк. 1-зв.

²⁰ Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания*, ред. А.К. Веденева, Н.М. Гаркуша, Е.В. Пономарева, И.В. Гаврилова, И.В. Гаврилова, Николаев 2014, с. 170.

²¹ Ibidem, с. 171.

²² ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10 «Рапорты, переписка и другие документы, относящиеся к служебной деятельности В.А. Страдомского. список медицинских чинов Черноморского ведомства за1872 г.» (18 січня 1850 – 6 вересня 1873 р.), арк.39 зв.

wycza Stradomskiego, prawdopodobnie 25 listopada 1859 r. po raz pierwszy odwiedził Mikołajów w związku z powołaniem do służby na korwecie „Wilk”²³. W latach 1859–1860 Wasyl Stradomski był lekarzem korwety „Wilk” (dowódcą był Szafranow), a w latach 1860–1861 był członkiem załogi korwety „Sokół”²⁴. Jednocześnie Stradomski wiele publikował w lokalnej prasie, w szczególności w czasopiśmie „Dodatki medyczne do kolekcji morskiej” (St. Petersburg). Oprócz materiałów medycznych (dotyczących utrzymania sanitarnego i higienicznego okrętu wojennego, zapobiegania chorobom i chorobom marynarzy, krótkich przeglądów działalności związku lekarzy morskich itp.), w jego tekstach pojawiły się również różne informacje o portach rosyjskich i zagranicznych, obszarach przybrzeżnych (klimat, zabytki, osobliwości życia i zachorowalności miejscowej ludności itp.). Bez wątplenia Wasyl Andrijowycz miał pisarski talent. Publikowane w czasopiśmie medycznych artykuły zawierają nie tylko treści profesjonalne, ale także notatki o charakterze historycznym, etnograficznym, dotyczącym życia codziennego. Lista jego prac została opublikowana w słynnej książce L.F. Zmiejewa *Pisarze rosyjscy*, z którymi korespondował Stradomski.

Od 1862 r. lekarz Stradomski działał na statku „Rys”. Jeszcze w tym samym roku przeszedł do pracy na korwecie „Wieprz”²⁵, brał udział w obronie grzbietu Gagrinskiego, za co otrzymał kaukaski krzyż i srebrny medal na wstążce św. Jerzego „Za podbój zachodniego Kaukazu 1859–1864” (2.11.1864), a także order św. Stanisława drugiego stopnia (1.01.1866)²⁶.

Po dwóch latach W. Stradomski przeszedł na korwetę „Sokół” (1864–1865, dowódca – kapitan porucznik Iwanow). Od 1865 r. był już na korwecie „Bawół”²⁷, a 16 listopada 1865 r. został wysłany do wioski Bałowanne, aby zbadać naturę chorób mieszkańców. Następnie pracował na cesarskim jachcie „Tygrys” (od 24 marca do 5 listopada 1867 r.). 19 marca 1869 r. został wybrany prezesem zapomogowej kasy medycznej w Mikołajowie²⁸, pracował także jako młodszy ordynator szpitala morskiego w Mikołajowie, był lekarzem okrętowym załogi czarnomorskiej, lekarzem w szkole dla córek niższych urzędników Departamentu Czarnomorskiego w randze doradcy tytularnego, asesora kolegiального, doradcy zewnętrznego i doradcy sądowego (od 15 grudnia 1869 r.)²⁹. W maju 1869 r. został mianowany ordynatorem Morskiego Szpitala w Mikoła-

²³ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр.1, арк. 1-зв.

²⁴ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк. 39 зв.

²⁵ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк. 39 зв.

²⁶ Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания*, ред. А.К.Веденева, Н.М.Гаркуша, Е.В.Пономарева, И.В.Гаврилов, И.В. Гаврилова, Николаев 2014, с. 171.

²⁷ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк.39 зв.

²⁸ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр.1, арк. 2.

²⁹ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк. 2,11, 12 зв. – 13, 15 зв.; ДАМО, ф. 448, оп. №1, спр.1, арк.21, 37.

jowie. Pracował ponadto jako nauczyciel szkoły felczerskiej, a także monitorował jakość produktów na bazarze wojskowym³⁰.

W latach 1869–1870 Stradomski pracował na parowcu „Tamań”, odbywał podróże zagraniczne, za co otrzymał od tureckiego sułtana Abdul-Aziza Order Medjydów czwartego stopnia (29.06.1870)³¹. 2 października 1870 r. Związek Lekarzy Morskich w Mikołajowie wybrał go skarbnikiem i bibliotekarzem. Obowiązek ten wypełniał do 28 stycznia 1871 r.

2 lutego 1871 r. Wasyl Stradomski udał się do Odessy, aby pracować na parowcu „Nachimow” Rosyjskiego Związku Transportu Wodnego i Handlu, który płynął do Indii. Od 12.03 do 23.07.1871 r. płynął na trasie Aleksandria – Port Said – Suez – Bombaj. 12 lutego 1871 r. dociera do Bombaju, gdzie „Nachimow” pozostał do 23 marca. 19 kwietnia 1871 roku Stradomski wrócił do Odessy parowcem, a już 23 kwietnia był w Mikołajowie. 26 kwietnia 1871 r., na prośbę sędziego pokoju wyjechał ponownie z miasta do Odessy jako świadek w sprawie oskarżenia kapitana „Nachimowa” o niesubordynację. Do Mikołajowa powrócił 30 kwietnia³².

W latach 1871–1872 W. Stradomski pracował na szkunerze „Tuapse”. Odbył podróż do Grecji, otrzymał Order św. Stanisława z koroną cesarską (1.01.1873). I wreszcie w 1873 r. odbył podróż parowcem „Kazbek” (22 czerwca 1874 r. zmienił nazwę na „Elbrus”)³³. Otrzymał brązowy medal na wstążce św. Jerzego „Na pamiątkę wojny rosyjsko-tureckiej w latach 1877–1878” (17.04.1878), Order św. Włodzimierza IV stopnia za 35 lat służby w szeregach oficerów (22.09.1891).

Stradomski przeszedł wojnę krymską. Posiadał liczne odznaczenia za udział w działaniach wojennych: Ordery św. Anny drugiego i trzeciego stopnia (oficjalna nazwa – Cesarski order św. Anny, odznaczenie rosyjskie ustanowione w roku 1735 za zasługi w służbie wojskowej – O.M.); brązowy medal „Za Sewastopol” (oficjalna nazwa – „Za obronę Sewastopola”, został ustanowiony dla uczestników obrony Sewastopola w latach 1854–1855 i zatwierdzony 26 listopada 1855 r. z rozkazu Aleksandra II – O.M.), turecki order Medjydów z koroną drugiego i czwartego stopnia (order turecki wprowadzony w 1852 r. i wręczany przez sułtana za zasługi – O.M.) oraz inne odznaczenia³⁴. Otrzymał też podziękowania za pracę lekarza, w szczególności od rosyjskiego związku transportu wodnego³⁵. Zachował się także list wdzięczności dla „prawdziwego towarzysza kabiny W.A. Stradomskiego” za jego niestrudzoną pracę i opiekę. Jego autorzy prosili

³⁰ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6 «Рукописи статей, рукописи корабельных медицинских журналов» (25.11.1859 – 12.06.1862), арк. 39.

³¹ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 10, арк. 17–17 зв., 20, 41–41-зв.

³² ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 1, арк. 2 зв.

³³ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 10, арк. 41–41 зв.

³⁴ Ibidem, арк. 66.

³⁵ Ibidem, арк. 18.

lekarza, aby „kontynuował obowiązki towarzysza kabiny, jeśli nie ze względu na naszą świadomość, że nikt z nas nie jest godny być jego następcą, to ze względu na niekwestionowaną prawdę, że głos ludu jest głosem Boga”³⁶.

W 1873 r. Wasyl Stradomski został młodszym lekarzem załogi Floty Czarnomorskiej, leczył rzemieślników i robotników portu mikołajowskiego³⁷. O jego doświadczeniu medycznym możemy się dowiedzieć na podstawie rękopisów okrętowych dzienników medycznych³⁸, w których szczegółowo opisywał przebieg chorób u pacjentów, w tym białą gorączkę³⁹. W 1876 r. został starszym lekarzem 1-go statku czarnomorskiej załogi morskiej. Miał status generał-admirała załogi, radcy kolegijskiego i radcy stanu⁴⁰. Swój wolny czas W. Stradomski poświęcał na czytanie. „Czasami możemy usiąść w jego kabine [kapitana – O.M.], wziąć książkę z jego biblioteki i przeczytać coś, nawet jeśli to zostało już przeczytane kilka razy [...]”⁴¹ – wspominał o swoim doświadczeniu lekarza okrętowego.

14 czerwca 1876 r. W. Stradomski otrzymał zgodę na małżeństwo z córką emerytowanego podpułkownika korpusu inżynierów okrętowych – Tatianą Stepaniwną Wołkową (była młodsza od niego o 20 lat⁴²), co zostało zarejestrowane przez miejscowego notariusza tego samego dnia⁴³. W grudniu tego samego roku lekarz wyjeżdża na wakacje do Charkowa⁴⁴. W 1877 r. Wasyl Stradomski troszczy się o budowę nowego szpitala morskiego w Mikołajowie. Podejmuje decyzję o zwolnieniu się z posady lekarza w mikołajowskiej szkole dla córek urzędników niższych szczebli Departamentu Czarnomorskiego⁴⁵.

Na początku 1884 r. Wasyl Stradomski zamieszkał w Mikołajowie w budynku znajdującym się w 1 Części Admiralskiej na rogu ulic Sadowej i Aptekarskiej w domu nr 2/1 (obecnie Desantowców 68 – O.M.)⁴⁶. Pracował jako asystent w jednostce medycznej, a następnie został przeniesiony do pracy w szpitalu morskim⁴⁷.

W 1886 r. w wyniku wniosku skierowanego przez głównego inspektora medycznego floty do głównego dowódcy floty i portów Morza Czarnego i Kaspijskiego, W. Stradomski jako główny lekarz Morskiego Szpitala Mikołajowskiego otrzymał tytuł Inspektora Medycznego. 2 czerwca 1888 r. został wybrany wiceprzewodniczącym Dumy Miejskiej

³⁶ Ibidem, арк.14.

³⁷ Ibidem, арк.108.

³⁸ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, 68 арк.

³⁹ Ibidem, арк. 41.

⁴⁰ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк. 23, 41.

⁴¹ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, арк. 55.

⁴² Ibidem, арк. 35.

⁴³ Ibidem, арк. 29.

⁴⁴ Ibidem, арк. 30–31-зв.

⁴⁵ ДАМО, ф.448, оп. 1, спр. 10, арк. 28–29.

⁴⁶ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, арк. 32, 37.

⁴⁷ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 10, арк. 51 зв.

w Mikołajowie na okres od 1888 do 1892 r. Przysięgę złożył 19 czerwca w Mikołajowskiej Dumie Miejskiej. 30 stycznia 1891 r. przekazał wszystkie sprawy swojemu następcy w biurze, którym był A. S. Preferansow. 1 lutego 1891 r. w biurze szpitala pożegnał się z kolegami i przestał przychodzić do szpitala.

10 marca 1892 r., na zebraniu Dumy, Stradomski został wybrany członkiem Rady Powierniczej Mikołajowskiego Progimnazjum dla kobiet. 22 marca 1892 r. w siedzibie Spółki Oszczędności i Zakupów został wybrany przez jej członków dyrektorem. 26 marca 1892 r. został z kolei przewodniczącym zarządu Spółki Oszczędności i Zakupów. 20 kwietnia 1893 r. na spotkaniu Dumy Miejskiej w Mikołajowie został wybrany kandydatem na członka Rady Wykonawczej⁴⁸. 23 kwietnia 1893 r. na nadzwyczajnym zebraniu członków Spółki i zgłoszeniu 130 wniosków został wybrany 59 głosami dyrektorem na lata 1893–94 r., ale odrzucił tę propozycję. 15 czerwca 1893 r. na sesji Dumy został mianowany członkiem Rady Powierniczej Szpitala Miejskiego w Mikołajowie. 20 czerwca 1893 r. na walnym zgromadzeniu członków mikołajowskiego oddziału Sankt Petersburgskiego Stowarzyszenia Pomocy Wzajemnej Wasyl Stradomski został wybrany sędzią honorowym⁴⁹. W wieku 60 lat został ostatecznie zwolniony ze służby w związku z chorobą, a w 1893 r. przeszedł na emeryturę. W tym momencie miał dwoje dzieci: syna Borysa (13 lat) i córkę Olgę (12 lat)⁵⁰. Na znak wdzięczności za służbę otrzymał świadectwo, które dało mu prawo osiedlenia się w dowolnym miejscu Imperium Rosyjskiego. Stradomski wybrał Mikołajów.

23 maja 1896 r. Stradomski odmówił przyjęcia tytułu prezesa Mikołajowskiego Wydziału Związku Ochrony Zdrowia Narodowego. Od czerwca do 24 sierpnia tego samego roku służył jako asystent doktora Wasyla Wasyliowicza Unkowskiego, który w tym czasie przebywał na wakacjach⁵¹. Wtedy też został członkiem Towarzystwa Narodowej Trzeźwości⁵².

Wasyl Andrijowycz Stradomski był nie tylko lekarzem. Oprócz pracy w mikołajowskim szpitalu morskim, pracował również jako wykładowca w Szkole Felczerskiej dla córek niższych rangą urzędników Floty Czarnomorskiej przy tym szpitalu, ponadto miał też obowiązki w porcie morskim Mikołajowa oraz na bazarze wojskowym, gdzie oceniał jakość sprzedawanych tam produktów.

10 października 1899 r. w małżeństwie Stradomskich miało miejsce znaczące wydarzenie. Ich córka, Olga Wasyliwna, wyszła za mąż za Aleksandra Aleksandrowicza Lebedińskiego. Uroczystość odbyła się w Soborze Admiralskim w Mikołajowie⁵³. Wkrót-

⁴⁸ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 1, арк. 23в.

⁴⁹ Ibidem, арк. 3.

⁵⁰ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6, арк. 37.

⁵¹ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 1, арк. 3.

⁵² ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6, арк. 40.

⁵³ ДАМО, ф. 448, оп. 1, спр. 6, арк. 39.

ce po tym radosnym wydarzeniu, 13 maja 1902 r., w wieku 72 lat Wasyl Andrijowycz Stradomski zmarł. Nabożeństwo żałobne odbyło się w niedzielę 19 maja o godzinie 11 w cerkwi Kolejowej Szkoły Technicznej w Mikołajowie⁵⁴. Rodzina otrzymała liczne listy kondolencyjne⁵⁵. Na pochówek męża wdowa po nim, Tatiana Wasyliwna, otrzymała z mikołajowskiego biura portowego 175 rubli⁵⁶. W 1902 r. przydzielono jej emeryturę (za służbę zmarłego męża) w wysokości 441 rubli i 8 kopiejek rocznie⁵⁷ oraz zapomogę w wysokości 175 rubli⁵⁸.

Z pobytu w Mikołajowie Wasyl Andrijowycz zachował tylko miłe wspomnienia. Ale większość swojego aktywnego i bogatego życia spędził w pracy na całym świecie. Na Mikołajów przypada okres jego spokojnych lat. Jego liczne zbiory (numizmatyczne, archeologiczne, zbiór starych książek), które gromadził przez całe życie, jego syn Borys przekazał różnym archiwom i muzeom.

W ten sposób możemy podsumować, że Wasyl Stradomski był szanowanym mieszkańcem Ukrainy, w szczególności Mikołajowa, człowiekiem, który zmieniał i rozwijał swój kraj, którego życie może stać przykładem pomocnym w wychowywaniu kolejnych pokoleń.

Bibliografia

Źródła archiwalne

- Державний архів Миколаївської області (далі – ДАМО), ф. 448 «Страдомский Василий Андреевич (1831–1902 гг.) – старший судебной врач Черноморского флотского экипажа», оп. №1 (1844–1902), спр.1 «Биография Страдомского Василия Андреевича, написанная его сыном Б. В. Страдомским, послужные списки и свидетельства», 32 арк.
- ДАМО, ф.448, оп. №1, спр. 3 «Документы об учебе В. А. Страдомского в Киевском университете», (30.11.1851 – 4.04.1855), 25 арк.
- ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6 «Рукописи статей, рукописи корабельных медицинских журналов» (25.11.1859 – 12.06.1862), 68 арк.
- ДАМО, ф.448, оп. №1, спр. 10 «Рапорты, переписка и другие документы, относящиеся к служебной деятельности В. А. Страдомского. список медицинских чинов Черноморского ведомства за1872 г.» (18 січня 1850 – 6 вересня 1873 р.), арк.39 зв.
- ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12 «Документы родственников В. А. Страдомского» (1850–1902), 31 арк.

⁵⁴ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 6, арк. 41.

⁵⁵ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12, арк. 10.

⁵⁶ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12, арк. 1.

⁵⁷ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12, арк.2.

⁵⁸ ДАМО, ф. 448, оп.1, спр. 12, арк.3.

Оpracowania

- О. Гейда, *Андрій Іванович Страдомський – маловідомий історик Чернігівщини*, „Сіверянський літопис” 2003, № 5–6, с. 82–88.
- Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевцы. Энциклопедический словарь*, Николаев 1999.
- Е. Пономарева, *Страдомский Василий Андреевич*, [w:] *Николаевский областной краеведческий музей. 100 лет со дня основания*, ред. А.К.Веденева, Н.М.Гаркуша, Е.В.Пономарева, И.В.Гаврилов, И.В. Гаврилова, Николаев 2014, с. 167–199.
- О. Тарасенко, *Щоденник протоієрея Андрія Стардомського як джерело з історії Чернігівської єпархії*, „Сіверянський літопис” / <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/57283/05-Tarasenko.pdf?sequence=1>.

The life and work of Vasyl Andriyovych Stradomsky (1831–1902)

Summary: This article documents the life and work of Vasyl Andriyovych Stradomsky, one of the most prominent members of the Stradomsky family who was a highly reputed military doctor in Mykolayiv, a collector and a public figure. The author discloses relatively unknown facts relating to Stradomsky's life, including information about his parents, education, service and involvement in social work. Stradomsky's work as a military doctor, his service during the war and decorations are reviewed extensively. The article reviews the journals kept by Stradomsky during his years in the Navy and medical records in which Stradomsky meticulously described his cases. The paper also contains interesting information about Vasyl Stradomsky's family and hobbies, in particular his fascination with history, archaeology and collecting.

Keywords: Stradomsky family, Vasyl Andriyovych Stradomsky, medicine, collecting, Mykolayiv region